

Populaarteaduslik raamatukogu

prof. L. Puusepp'a redaktsioonil.

№ 1.

Noorus ja eluväärtus.

(Noorsoo enesetapmiste andmetel.)

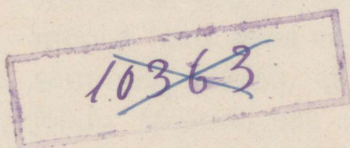
Prof. L. Puusepp.

Tartu 1926.

Prof. L. Puusepp.

Noorus ja eluväärtus.

(Noorsoo enesetapmiste andmetel.)

Tartu 1926.

Sissejuhatus.

Viimasel ajal, kus inimese närvisüsteem kannatab ikka veel väsimuse all ja elu ei ole veel jõudnud oma harilikku rööpasse, võib igas riigis ja meilgi Eestis tähele panna enesetapmiste arvu suurenemist. Enesetapmise küsimus on aga tähtsamaid meie rahva tulevikuväljavaateid puudutavaid küsimusi, sellest ei saa vaikides mööda minna, see küsimus nõuab lahendust. Nii andis hr. haridusminister prof. Rahamägi minu käsitlusesse tema juures leiduva materjali, paludes kokkuvõtte sellest esitada keskkoolijuhatajate konverentsile.

Oma töö ülesandeks ei ole ma teinud seda küsimust suurendada, seda mustemates värvides kujutada. Olen katsunud selgust tuua vaid selle seltskondlise ja teaduslise tähtsusega osadesse, olen katsunud selgitada neid põhjusi, mis sunnivad päämiselt noori, meie rahva lootust, lahkuma elust, mida nad õieti ei tunne ega tea.

Arvan, et enesetapmise küsimuse teaduslik ja erapooletu selgitamine annab kasvatajaile ja vanemaile võimaluse aru saada noore hinge läbielamusist, et nii mõnigi kord meie noori tagasi hoida saatuslisest väär sammust. Arvan, et see töö noorile eneseilegi annab jõudu suurem olla igapäevasest võitlusest olemasolu eest, usun, et neidki see töö paneb mõtlema ja juhib laiale ja vastutusrikkale rajale töös inimkonna kasuks ja õnneks.

Tänapäeva elutingimused, raske võiflus olemasolu eest ja inimelu alahindamine, mille mõjutanud sõda, see Pirogov'i väljenduse järele „traumaatiline epideemia“, kus üksikisiku elu tuuakse ohvriks ideele ehk massile, kõik see on kaasa mõjunud fõusule ka enesetapmise arvustikus.

Kõigist vastoludest, kõigest ebatäiusest, mida kannab eneses inimene, kui bioloogilise ja psühhilise organisatsiooni hiilgav näide, kõigest sellest, mis lasub inimese selletagi raskel saatusel, on vaidlemata kõige rusuvam mingisugune disharmoonia inimese enesetalhoiuinstinktis, kui arvestada selle paratamata järeldusi.

Ja just isiku vaimlise ja eetilise elujõu õitseajal, kus peaks imbuma ta sisima olemuseni selle jõu rekendamisind — seal äkki eluväärtuse salgamine, tung enesehävitamisele, igatsus olemattuse rahu järele.

Seda inimkurbmängu põhjustavad nähtavad ja salajased asjaolud tulevad ette inimsoo ajaloo kogu ulatusel ja juhivad tähelepanu meie vaimlise ja hingelise olemuse traagilisele ebatäiusele.

Asjata on katsunud kõigi aegade mõtlejad tungida selle ilmatõve saladusesse, mis nõuab ohvreid ikka ja jälle, piirita ja arvuta. Lõpmata teaduslikkundes uurimustes on tunnustatud õpetlased kirjeldanud oma tähelepanekuid, kuid enesetapmisküsimus ootab ikka veel lahendust. Arste ja filosoofe, kriminaliste ja õigusteadlasi, teolooge ja õpetlasi teisilt aladelt, kõik on katsunud valgust tuua inimese enesepõlguse ja enesehävituse mürgis vaevlevasse hinge.

Rahvaste elus on ajajärke, kus tung enesehävitusele nii sügavalt juurdunud massidesse, et ohvrite arv tõuseb kuulmatuseni. Purustavad jõud ei pörka vastu

ühegi tõkkele, elu tabatakse ta kõige sügavamas sopis ja tühjus asub inimhingesse. Hääd juhilaused, õilsed sihid unustatakse ja õigus elamiseks, elust lõbutundmiseks tallatakse toorelt ja ükskõikselt porri. Aruandmata tarvitab inimesi surma peale oma viletsat eesõigust, hävitades enese, järehtulijaile jättes aga raske ülesande — saada aru neist piinadest ja kannatusist, mis sundinud neid lahkuma.

Hetkelgi elame üle säärast traagilist ajajärku, kus eluinstinkt ja enesealalhoiutung ei ole veel jõudnud inimese loomule vastava hariliku tasapinnani ja kus vabaltlahkunute arv meid tõsiselt mõtlema sunnib. Aeg, nagu ta meid ümbriseb, kõik selle kurvad nähtused ja tõsiasiad seisavad meil liig selgesti silmi ees, et vähegi kahelda praeguse silmapilgu mõjuvas ja ähvardavas tähenduses inimsoo ajaloos. Kas ei ole tervet ilma haaranud enese ja teiste elu uskumata alahindamine? Mõelda ainult viimaseile suurprotsessile, kus arutatud kogu perekondade tapmisi või rea süüta ohvreid nõudnud roime.

Need nähtused on nüüdisaega iseloomustavad; neid peab juurdlema, nende põhjusi otsima, et jõuda selle haiglase olukorra kadumiseni. See on meie kohus ja ülesanne.

Käsitletava küsimuse psühholoogiliselt ja sotsiaalselt äratav huvi teeb tarvilikuks puudutada enesetapmise hingeelu üldse, kuigi kõige lühemas ulatuses, siis aga vaadelda neid iseärasusi, mis kuuluvad enesetapmise psühholoogia üldisesse skeemi mitmesuguseis eluaastais.

See, mis enesetapmise nähtuse juures näib inim-mõistusele arusaamata ja mõistatuslik, peitub kas neis jõududes, mis aegajalt ületavad igas elusas olevuses ja inimeses peituvat enesealalhoiutungi, ehk on siin tegemist eluinstinkti puuduliku arenemisega, selle instinkti kvantitatiiv ja kvalitatiiv piiratusega, mis inimesel võimalust ei anna ebasoodsaile mõjundeile tavalist vastupanu avaldada. Nii oleks vabasurm põhjusliselt seotud kas ebatäiuslikkusega inimese organisatsioonis või jälle haiglusega ta enesealalhoiutungis.

Kahtlemata on need väited enesetapmise küsimuse uurimisel suure tähtsusega, sest nad puudu-

tavad mitte ainult probleemi psühholoogilist osa, vaid ka bioloogilist, mis minu arvates tähtsaim ja oluliseim.

Enesealahoitung on elusais olevusis tõsise-
maid ja kõige arenenumaid instinkte. Me näeme seda esiletungimas raskete läbielamuste juures sõjas ja samuti rahuajal ühiskondlisil õnnetusil, nagu tulekahjudel, maaväriseemisil. Kuid ka üksikut isikut tabavil õnnetusil oleme meie, arstid, tihti tunnustajaiks visa ja kauakestvas võitluses patsiendi juures, kes elada tahab iga hinna eest. Kuid säärase mõttekujutusega isikute kõrval näeme teisi, kelle juures see enesealahoitung on kui mitte kadunud, siis vähemalt tagaplaanile surutud, ja need inimesed lühendavadki oma eluiga vabatahtliselt, s. o. viivad täide enetapmise.

Enesetapmise taud on piinanud kõiki rahvaid, on olnud kõikide aegade jooksul, kuid selle tõusu tuleb märkida kultuuri ja tsivilisatsiooni tõusust ja arenemisest alates.

Madalama kultuuriga rahvaste juures on enesetapmised harvemad kui kõrgeltarenenud kultuurrahvastel, kuid tsivilisatsioon, mis ikka rohkem ja rohkem hakkab tungima ürgastmelisemate rahvaste eluoludesse, toob ka seal enesega kaasa tõusu enesetapmise arvustikus.

Teatud rahvaste juures on enesetapmine seotud tihti veel praegugi usuliste õpetustega. Indias, Hiinas ja Jaapanis õigustab bramism ühes buddismiga enesetapmist kui abinõu kiiremaks ühinemiseks jumalusega, sest inimene, kujult jumaluse kehastus, olla sellest. Enesetapmisel rändavat inimene teise ilma, valguvat teise eluvormi, kus ta vabaneb pattudest ja pärandab igavese õnne. Seepärast hiinlane lahkubki elust, kui vaid ajutisest aheldavast kestast.

Kreeklaste ja roomlaste juures seisis enesetapmine ühenduses filosoofiliste õpetustega. Stoikerid õigustasid vabasarma, kuna inimene oma olemuselt olla vaba ja valitsevat oma tahtmise üle (mori licet cui vivere non placet). Epikuurlased laulsid kiidulaule surmapõlgtusele. Egiptuses asutas Kleopatra ühingu, mille liikmed võtsid elult kõik, mille võisid, siis aga lahkusid vabatahtliselt, et mitte üle elada pettumusi.

Kuid Sokrates ja Plato, need antiikaja tunnustatud filosoofid, mõistsid vabaturma hukka.

Rooma ilmariigi langemise ajal, kus igasugu pahed ja kõrkus riigi ka kõige kõrgemad kihid oma hõlma haarasid ja ühiskonna organismis idusid lõid, tõusis vabaturma arvustik iseäranis kõrgele.

Millise külmaveresusega surid hellitatud ja elust tüdinud rooma patriitsid, kirjeldab suurepäraselt Senekvitsh oma romaanis „Quo vadis“.

Patriits Petroonius, teada saades Tseesari vihast, otsustab surra vabaturma.

Ta korraldab hiilgava pidustuse ja saadab orjad igasse ilmakaarde kutsetega patriitside ja suurtsugu naiste juure, ise aga võtab vanni, riietub kallilt, oma seisusele vastavalt ja läheb vaatama ettevalmistusi; pöörab tähelepanu igale peensusele ja hoolitseb selle eest, et pidustusele anda hiilgust, mida kunagi enne pole suudetud. Pidustusel alustab ta tihti juttu enesetapmisest, ja kui sõbrad küsivad, miks anduvat ta sääraseile süngeile mõttele, siis vastab: „Sõbrad! Selle asemel et imestada — lõbutsege. Vanadus, jõuetus — need on viimsete eluaastate kurvad seltsilised. Mina aga esitan teile ilusa näite, annan hea nõu. Häabumist võib ette näha, kuid selle liginemisel parem lahkuda ise, ja seda tahan ka mina“. . . Siis kutsub ta oma ihuarsti ja ulatab talle käe. Vilunud kreeklane seob silmapilkselt käe kuld paelaga ja lõikab läbi veresooned. Veri voolab nirena. Petroonius annab märku koorijuhile. Uuesti kuulduvad lauluhääled ja mänguriistade kõla. Petroonius kuulab, ta näole ilmub naeratus, ta kahvatub. . .

Näib, et kreeklaste ja roomlaste külmaveresuses, need läbimõeldud ettevalmistused ja mõtete selgus enesetapmise kordasaatmisel on vastolus üldtunnustatud vaatega enesetapmisele, kui psühhiliselt ebanormaalsete inimeste teguviisile. Kuid see ainult näib nii, tõeliselt lahkuvad aga elust inimesed, kes tüdinud, kes ei ootanud elult midagi paremat ja pehmasi — inimesed, kes nägid elu mõtet vaid naudinguis. Ainult see hingeline tühjus, mis täidab neid eneseid, ainult see on psühhiline ebanormaalsus mitte küll

mingi hingelise haigluse, vaid hingelise rahulolematuse, psühhilise tasakaalu puudumise mõttes. Kõrgemate elusihvide puudumine, õilsemate hingeliste nõuete puudumine loob selle tasakaalutuse ja siin seisabki säärase inimeste traagika.

Kristuse õpetus, mis loeb inimarmastust oma põhi-dogmaks, mõistab enesetapmist hukka. Siiski pidid enesetapmised ettefulnud olema ka esimeste kristlaste juures, sest selle vastu astuvad välja lihti ristiusu esimese ajajärgu kirjanikud.

Keskajal harvenesid enesetapmised, siis aga, teaduste ja kunsti ärkamisajal, tihenevad nad ja nende arv kasvab progressiivselt tsivilisatsiooni edenemisega.

Enesealahoitungi vastu on võidelnud mitmekesiseid teooriaid, mis inimesi vallanud ja alistanud — selle ehk teise usulise või filosoofilise õpetuse mõjutusel arenes inimeses mitmesugune ilmavaade. Rooma patriitside juures tuli arvestada veel närvisüsteemi väsimust, mis oli tingitud elutüdumusest. Kui Brière de Boichou hüüab: „Peab siis stoikere tõesti arutuiks nimetama, kui nad poliitilise türannia pärast vabaturma läksid“, peab sealjuures siiski arvesse võtma, et nad sõna otsekoheses mõttes mitte arutud, vaid mõne filosoofilise õpetuse tulised pooldajad, fanaatikerid olid. Meie aga teame, et fanatism ongi üks neist tingimustest, mis halvavalt mõjub enesealhoiuinstinktile. Just fanatismiga saab seletada ajaloos lõpmata reas ette tulevaid kangelastegusid. Sokratese ükskõikne surm, kes silma pilgutamata tühendas mürgikarika; esimesi kristlasi, kes vaikselt ülekohtu kannatasid ja tuleriidale astusid; massilised sektiteenlaste enesetapmised usulises hullustuses — kõige selle algpõhjaks on teatud ekstaasi, fanatismi seisukord, mis saab alguse mõnest usulisest või muust eefilisest põhimõttest.

Kui inimese hingele need põhimõtted ja põhjused kirjeldatud viisil saavad mõjuda, siis võivad teistel asjaoludel teised hingelised põhjused enesealhoiuinstinkti isegi seevõrra alla suruda, et inimene palju tühisema põhjuse juures enesetapmisega valmiks saab. Enesetapmine on seega enesealhoiuinstinkti nõrge-

nemine või kadumine, ja selles mõttes ei ole enesetapmine mingi sotsiaalne, vaid puht bioloogiline nähtus.

Enesealalhoiutung on elusa ilma olemasolus tähtis bioloogiline tegur. See elualalhoiutarvidus on põhjaks hinge surematuse õpetusele, sest inimesel on mingi kartus selle ees, et surmaga tema „mina“ kaob täieliselt.

Enesealalhoiuinstinkti kadumine on bioloogiliselt võttes haiglane nähtus ja seepärast peame ka enesetapmise arvama haiglaste nähtuste hulka. Kuid vist on selle juures Morselli'il, Esquirol'il, Ettingen'il õigus, kui nad enesetapjaile vaatavad kui haiglase hingeeluga isikuile, või vähemalt isikuile, kel hingeliseks haigeksjäämiseks on eeldused. See haiglane olukord võib inimeses pesitseda varjatult, enne kui ta välja murrab, ja alles siis, kui maksvusele tulevad välised või inimeses eneses peituvad põhjused, viib see inimese enesetapmisele. Teised usuvad, et enesetapmine ka psühhilise desorganisatsioonita võimalik on, et see võib olla ka järeldmõeldud ja täiesti vaba teguviisi viil (Koni). Kuid ka neil juhtumisel on inimene enesetapmise silmapilgul mingisuguses affektiivses ehk ta täiesti subjektiivse arvamise järele väljapääsemata seisukorras. Seepärast peab ka need juhused arvama patoloogiliste hulka, sest normaalseisukorras inimene normaalseil tingimusil enesetapmist läbi viia ei suudaks.

Kui enesetapmine on enesealalhoiutungi lange-
mise tagajärg, peaks vanadusega käsikäes tõusma ka enesetapmise arv. Sellevastu on aga enesetapmiste arvud noorte seas kõige suuremad.

T a b e l.

Enesetapmise arvustik, O d e s s a s, iga 100.000 elaniku kohta:

Kuni 16 a.	— 33	46 a. kuni 50 a.	— 41
16 a. kuni 20 a.	— 228	51 „ „ 55 „	— 27
21 „ „ 25 „	— 123	56 „ „ 60 „	— 43
28 „ „ 30 „	— 103	61 „ „ 65 „	— 25
31 „ „ 35 „	— 82	66 „ „ 70 „	— 23
36 „ „ 40 „	— 67	71 „ „ 75 „	— 23
41 „ „ 45 „	— 41	76 „ „ 80 „	— 12

(J. Ostrovski, Psücholog. Anzeiger 1911, Bd. VIII).

Dr. Grigorjev'i andmete järele tuli a. 1906—1910 Peterburis vanadusele kuni 30 a. 62,6% enesetapmisi. Sserkov'i andmete järele Moskvas sama aja ja vanaduse kohta 73,9%, Odessas 74,69%. (Kõigis arvudes enesetapmiseks juure arvatud).

Nii näeme, et noored on lahkunud elust just õitseajal, ilma et nad vaevaks oleks võtnud elu tundma õppida. Jah, juhtub isegi seda, et enesetapja on peaaegu laps, kel õieti kujutluski puudub tõelisest elust. Kus on selleks põhjused?

Tähtsa koha annab Sikorski laste enesetapmiste haiglaste kalduvuste etioloogias kahtlusele ja kindlusetusele. Allpool nende sisemiste läbielamuste skeem, mis lõppevad enesetapmisega.

1. Kahtlus ja kindlusetus.
2. Süütunne.
3. Igavus, viha ja hirm.
4. Fanatism.
5. Enesetapmine.

Raske ja kestev kahtlemine eneses, mis tunginud noore hingesse, tuleb alateadvusest pinnale süütundena. Sellele järgneb viha ja hirmutunne. Fanatismist saab aru Sikorski oma moodi ja säärase eel enesetapmist käiva fanatismipuhangu näiteks toob ta kirjelduse üliõpilase vabasurmast Arzibashevi romaanis „Viimsel piiril“. Seal seisab: „Viha mattis tal hingamise, kuid kõige nārusem oli, et ei olnud asja, millele viha välja valada“.

Nii arenevad nähtused kahtlusest enesetapmiseni psühholoogiliselt. Loomulik, et kõik juhtumised edaspidi end sellesse skeemi ei luba paigutada, kuigi see oleks õige praktiline. Skeem näitab ülevaatlikult fõusu enesetapmise mõtte kõvenemises: palju kergem on üle saada enesetapmise mõttest kahtluse ja kindlusetuse juures, raskem juba aga süütundel; süütunnet ületada oleks veel võimalik, kuid palju raskem ja peaaegu võimata näib võitu saada viha ja hirmutundest, sisemisest tühjusest.

Gordon pooldab vaadet, et kalduvus enesetapmiseks on inimeses juba olemas ja tarvitab ainult kõige tühisemat tõugef pinnalekandumiseks. Ta arvab, et

enesealahoitungi kõrval ka enesehävitamisinstanti eksisteerib. Gordon kirjutab: „Säärane kahe täiesti erineva ja üksteisega vaevalt võrreldatava instinkti olemasolu inimese hinges on loomulik, kui me ainult selle peale mõtleme, et igal sammul kohtame näitusi, kus inimeses diametraalselt vastuseisvad tunded ühtuvad. Argus ja äärmine vahvus, õrnus ja toorus, kõheline suurus ja madalad ihad, need kõik võivad asuda inimhingest kõrvalt“.

Ainult seda mina ei saa oletada, et kaks vastuseisvat instinkti jääda ja veel võistelda võiksid, sest siis peaks ühe instinkti muutumisel tegutsema isesugused organid. Võiks õigem olla oletada, et enesealahoitung võib end mitmesugustel juhtumistel muuta ja anormaalselt areneda. See on sama, mis näljainstantiga, mis kõige kergem ka uurida: kui kõige raskemad näljaperioodid möödunud, on tähele pandud isesuguseid olukordi näljatunde puudumises, sellepääle vaafamata, et ta on rahuldumata. Nii võib isesugustel tingimustel ka enesealahoitung nõrgeneda ja kaduda.

Kõige rohkem on enesetapmisi uuritud psühholoogiliselt vaatekohalt ja mõned autorid väidavad, et enesetapmise paratamatust psühholoogilise analüüsi põhjal võib ette öelda, niisama nagu meditsiin kehaliste tunnuste põhjal organismi paratamata surma võib järeldada. Praegusel silmapilgul on hingeliste professide vaatlus inimeses üldse ja iseäranis enesetapjas ainult pääliskaudne ja me ei või nende kohta küllalt julgeid oletusi teha. Muidugi on ka need tähelepanekud meile kasulikud, kuna nad siiski valgustavad enesetapja iseloomu iseärasusi ja seega ka enesetapmise põhjusi.

Inimese instinktipiirkonna vaatlemisel ütleb Metshnikoff enesealahoitungist järgmist: „Enesealahoitung, eluinstinkt peaks näitama harmoonilise arenemise kõige suuremat astet. Tõeliselt leidub ta kõigis eluolevuis kuni inimeseni, kelles ta väljendub selgeimalt“. Kuid erinev on selle instinkti arenemise aste teatavail eluaastail ja siin peitubki suurte hädade põhjus.

Just nooruses näib enesealalhoiuinstinkti vähearenenuna ja tuleb esile ainult erilisis olukorriis ja juhtumisiil, kus elu nähtavalt hädaohus, kuna normaalseil elutingimusil ta on varjatud seisukorras. Seepärast mängivad noored oma eluga tühiseil põhjusil, olles mureta oma tegude tagajärgede pärast, ja saavad valmiks isegi sääraseste tempudega, mis võivad halvavalt mõjuda nende tervisele ja hädaohtu saafa isegi elu.

Noored, nagu arvab Metshnikoff, kõige oma vähearenenud eluinstinkti juures on siiski väga nõudlikud. Neile on naudingud liig tühised, kuna sealsamas kannatused, mille põhjustanud kõige väiksemgi asjaolu, näivad kole raskeina. Neil tingimusil muutuvad nad kergelt sõna otsekoheses mõttes epikuurlasiks ehk anduvad äärmisele pessimismile, mis neid viibki tihti enesetapmisele. Muidu aga suureneb elualalhoiuinstinkti ühes aastatega ja jõuab vanaduses õige kõrgele. Ja siin peitubki inimsoo kurbloosus — noored võiks elada, kuid ei taha, vanad tahaks elada, kuid ei või.

Peale nende puht sotsiaalse ja psühholoogilise värvinguga põhjuste peab nimetama veel põhjusi bioloogilisi, kuna neil suurem tähendus, sest organismi füüsiline ehitus (konstitutsioon) ja selle need ehk teised rikked on tihtigi põhjustanud enesetapmisemõtteile ja peale enesealalhoiutungi ka teistesse instinktidesse raskeid rikkeid toonud.

Selles mõttes võib organismi füüsiline puudus, nagu näit.: 1) tüümiko-lümfaatiline seisund, 2) genitaal-hüpoplasia, 3) rasvus, olla põhjuseks enesealalhoiuinstinkti langemisele ja isegi ta nõrgale arenemisele sündimisest saadik (Bartel, Brosch j. t.). Ei saa jätta tunnustamata, et nimetatud haiglased organismi muutused, korratusse viies sisesekretsiooni näärmete tegevust ja halvates nende töö, halvavad ka eluinstinkti, mis nende tegevusega ühenduses. Võitlus olemasolu eest on sääraseile lastele ja noorile üle jõu ja nad langevad selles võitluses. Meie teame, et praegusel silmapilgul organismi konstitutsioonile psühhiaatrias suurt tähelepanu pööratakse.

Bartel ja Haberda peavad tarvilikuks enesetapjate juures tähelepanu juhtida ka degeneratsioonitunnuseile, sest ainult sel teel saame kergemalt enesetapmise tõsiste põhjuste jälgile, kui me kindlaks määrame need tunnused, mis näitavad üldse organismi ja iseäranis enesealalhoiuinstinkti patoloogilisele arenemisele.

Brandstätter ja Kisser juhivad samuti tähelepanu sellele, et enesetapjate juures on tihti leitud lymphaatiline hyperplasia ja Thymuse suurenemine.

Võib olla, kui enesetapjate juures suurem tähelepanu oleks pööratud sisesekretsiooni näärmete tegevusele, siis enesetapmiste põhjuste jälgedele oleks jõutud enim ja kergemini, kui nüüd, kus lahkamistel suurem osa tähelepanust pööratakse just peaaugle, unustades selle juures, et instinktide avaldumises mõjuvam osa sisesekretsiooni näärmeil.

Kahjuks ei või ka mina selle küsimuse kohta palju ütelda, sest enesetapmiste juures, mis on minu uurimusesemeiks, puudusid need andmed. Suur osa autoreist arvab samuti, et esiteks mõjuvad psühholoogilised põhjused — parandamata haiguse teadmine, rasked peetumused, hingelised läbielamused, mis enesealalhoiutungi nõrgendavad, ja ainult teises järjekorras võivad mõju avaldada patoloogilised põhjused, nagu organismi isesugused haigused ja selle isesugune konstitutsioon (Haberda).

Statistiliste andmete põhjal enesetapmiste kohta teab Engel ära märkida asjaolu, et baromeetrilise rõhumise kiire langemine suur osa mängib enesetapmise arvustikus. John Rice Miners annab enesetapmises suure tähtsuse ilmastiku mõjule. Enesetapmise meeleoluloov päev olla ilus, kuiv ja päiksepaisteline. Noored õiendavat oma eluga arveid kõige tihemini mail ja oktoobril, kõige harvemini detsembril (Hoffmann) ja üldse parema meelega kevadel ja suvel (Miners).

Enesealalhoiutung on ka loomade juures kõige kõrgema kraadini arenenud, kuid isegi nende seas juhtub enesetapmist, kus kõige iseloomustavamaks näifuseks oleks koera surm oma isanda hual.

Et loomade ja ürgastmelisemate rahvaste juures enesetapmised harvemad on, tsiviliseerituil selle vastu aga õige tihti ette tulevad, võib seletada järgmisega: tsiviliseeritud inimese arvates ei paku elu, kui siht, mingit ligitõmbavust ja tal ei ole mingit väärtust.

Inimene näeb olemasolu mõtet ja tähendust väljaspool oma elu — ta püüab muuta oma elu sihist abinõuks. Inimese teadvusele ei ole küllalt rippuvuses ta hingelisest ja kõlblisest täiusest elada ainult selleks, et elada. Temas peitub suur püüe elu hingestamiseks, määratud ülesannete täitmiseks, oma ideaalide täideviimiseks, millised nad ka ei oleks, kas positiivsed ehk negatiivsed. Ideedeta, lootuseta nende ideede täideviimiseks näib elu inimesele mõtteta ja tühi, kui mingi raske kandam ainult.

Võimatus kõrgemate sihtideta elada ja lootus nende sihisteni kunagi jõuda on enesealhoitungi suurimaks toeks, ent kui püüe oma sihtidele ebaõnnestub või nende sihtide saavutamise näib inimesele võimata, siis otsib ta väljapääsu vabasurmas, vaatamata sellele, et ta mõlemail juhtumisil ei talita ehk õieti, et ei ole ehk kaalutud ja läbiarutatud kõik võimalused ja asjaolud, et ei ole ehk vaevaks võetud ümbrisevaid asjaolusid peensusteni analüseerida.

Ei ole siis ime, kui meie raskeil elutingimusil valdavam osa enesetapmise arvustikus langeb lastele ja noorile. Oma psühhilise ja psühholoogilise koostuse ja füüsiliste iseärasuste tõttu loovutavad noored aastad õige vastuvõtliku ja tänuliku pinna säärase hingeliste ja emotiivsete olukordade tekkimiseks, kus ükskõiksus elu alalhoiu vastu ja igatsus surma järele lõputulemuses põimuvad.

Janu tähelepanuäratava tegevuse järele, oma unelmitte ja ideaalide realiseerimispüüete viivad nooruri lõpuks niikaugemale, et ta vihas oma arvatava jõuetuse üle valmis on enesetapmisele, sest kokkupõrked viletsa ja toore tõsieluga jahutavad temas elutule ja lõikavad tiivad nii mõnelgi sөөstel, kuna teadvuses valmib oma ideaali kättesaamatuse mõrudustunne. Emotiivsete sferide kõvendatud tundelikkus ühes valju ja täielise arvustus- ja analüseerimisvõime puudumisega

loovad noores selle impulsiivsuse ja efektiivsuse, mis muutuvad tihti automaatseiks ja enesetapmisele põhjust annavadki. Kui senna juure arvata veel niikuinii nõrgestatud ja ebakindel enesealalhoiutunne ja sise-sekretsiooni näärmete arenemise ajal esiletulevad kõrvalekalduvused, siis on arusaadav nende bioloogilise psühholoogiliste põhjuste mõjuvus, mis süüdi on neis aastais kõige rohkem efitulevais enesetapmisis.

Drosnel otsib enesetapmise põhjusi alateadvuse sfeerides, mis alistuvad isesuguseile seadusile ja sealjuures suur osa mängivad inimese hingeelus. Selgeks teha inimesele tema arusaamata, mahasuruvad läbielamused ja tema affektiivse seisukorra põhjus tähendab mõju avaldada tema hingele ja teda tagasi hoida saatuslikust sammust.

Kalduvus enesetapmisele andub edasi ka pärivuse feel. Enesetapmise kalduvuse otsekohese pärimise kohta on olemas terved kõited literatuuri, kuid säärase edasiandmise põhjus on selle ajani veel selgitamata. On kaunis vastuvõetav oletus, et enesetapmise edasiandmine pärivuse kaudu ühenduses seisab hingelise haigluse ehk hingelise disharmonia isesuguse liigiga, mida edasi antakse ühes alkoholismiga. Võitlus enesetapmise säärase edasiandmise vastu on äärmiselt raske, Hughes'i arvamise järele isegi võimata, ja see pärast on ta veendumusel, et kui teatud isik on eneses leidnud päritud kalduvuse enesetapmisele, siis talle võimaldada oma kalduvusele järele anda, et päästa vähemalt järeltulijaid sellest hävitavast ja haiglasest kalduvusest. Kuigi see radikaalne võitlusabinõu on meditsiiniliselt vaatekohalt võimata, tuleb siiski seda küsimust uurida, teisi põhjusi leida ja selle pärivuse vastu viimse võimaluseni võidelda.

Enesetapmise tõve levinemises on süüdi ka psühhiline külgehakkamine, sest nagu nägime, on kalduvus enesetapmisele teatud filosoofiliste õpetuste mõju all. Kuna need õpetused pessimismi ja enesehävitamistahet levitavad ja kergelt mõjuvad, seisavad nad igal pool ja igal ajal kui antisotsiaalsed ja kahjulikud õpetused seaduslise valve all. Sama hävitav osa on kirjanduslikel tootel, mis nii ehk teisiti õigus-

tavad ja isegi ülistavad enesefapmist, enesetapjat au-
paiste oreooliga ümbritsevad.

Juba a. 1847 kirjutab Vesselovski, et ühiskonnale
määratuf kahju toob raamatute lugemine, mis ene-
sefapmist püha toiminguna ülistavad. Stahl toob ette
hirmuäratava rea enesetapmisi, mis mõjutatud Goethe
„Werther'i“ lugemisest. Sama kurbi tagajärgi kandnud
Karamsin'i „Vaene Liisa“, Liisa eeskujule järgnes
terve rida noori tütarlapsi, lõpetades oma elu autori
poolt kirjeldatavas tiigis. Tolstoi „Anna Kareenina“ ja
Artsibashev'i novellid on samuti kaasa mõjunud ene-
setapjate arvu suurenemisele.

Kuid mitte ainult enesetapmise literaalne kirjelda-
mine ei mängi säärast psühhiliselt külgehakkavat osa,
vaid ka iga üksik enesetapmine võib järelaimamisi
välja kutsuda. „Iga ettetulnud vabaturm kannab ene-
ses suure sotsiaalse hädaohu idusid“, ütleb Molito.
Selles mõttes avaldavad mõju ka igasugu sensatsioo-
nilised enesetapmisekirjeldused ajalehtedes, kus sünd-
mustikku kujutatakse lihti tugevamais värves, ene-
setapjat nimetatakse kangelaseks ja ta tegu profes-
fiks maksvate olude vastu. Kõik see mõjub kaasa ene-
setapmise epideemilisele levinemisele teatud ringkon-
dades. Näiteks võiks tuua ettetulevaid epideemilisi
enesetapmisi kooliõpilaste, kadettide j. t. juures.

Pirogov'i seltsi juure asutatud enesetapmiste vastu
võitlemise komisjoni istumisel tegi Rossolimo ette-
paneku, et piirataks avalikke ettekandeid selle küsi-
muse üle. Avalikke ettekandeid enesetapmiste üle
jälgib seltskond suure huviga. Ei saa seepärast nime-
tamata jätta hädaohtu, kus inimeses peituv kalduvus
enesetapmisele äratatakse. Sellega tuleb tingimata ar-
vestada, sest tõepoolest mõjuvad enesetapmise teoo-
riate lugemine ja avalikud ettekanded kindlusega när-
visüsteemiga isikuile enesealalhoiuinstinkti summuta-
valt, kui kõneleja, võib olla küll kaudselt, enesetapjat
õigeks mõistab. Kui see isik on veel raskeis pere-
kondlisis ja ühiskondlisis tingimuis, kaob temast
seegi väike osa enesealalhoiuinstinktiist, mis veel alal
oli, ja ta astub saatusliku sammu, mille ta müüdu as-
tumata oleks jätnud.

Prosorov loeb üheks noorte enesetapmise põhjuseks kooli, mis ei ole suutnud anda elutahet, loomulikku tuge jõuetuile, kindlust luua üleminekuajajärgus viibivas kasvandikus; mis põhjeneb vaid teadmiste hindamisel ja nende omandamisel. „Kahju tõi ka kõrvalekalduv ühekülgne arenemine, sest elu nõuab äärmist mitmekülgust. Kool ei äratanud kasvandikke kunstiloomingule, püüdis kaotada ja üldisesse tasakaalu viia iga kunstiaande. Heine aga ütleb — suurim õnn inimesele on katkenditu püüdmine millegile“.

Suuri osa enesetapjate arvu kasvus mängib alkohol. Lorenzi kinnituse järel kannavad 90% alkoholi kuist enesetapmismõtet. Statistilisis andmeis langeb 40% enesetapmisjuhtumiste põhjusist alkoholismile. Nii on Peterburi statistikas 50% meeste enesetapmisist ja 25% naiste omist rippuvuses alkoholismist.

Mõnedel juhtumisel areneb väga anderikaste tüdrukute ja poiste juures kalduvus enesetapmisele võitluses onanismi vastu. Nad kannatavad selle pahe all, nad on lugenud selle küsimuse kohta populaarseid töid, kus maalitakse selle pahe tagajärgede kohta hirmuäratavaid ja õudseid pilte, nad ei suuda aga sellest pahest jagu saada ja lähevad vabasurma.

Et koolis onanism ette tuleb just anderikkamate laste juures, olen ma juba näidanud oma töös: „Õpilaste onanismide väimline töö võrreldes normaalsefega“.

Kui selle pahe all kannatajad oleks leidnud enesele sõbra, kes neile oleks selgeks teinud, et onanism on haigus, mida saab arstida ja millest peab vabana, et onanismi tagajärjed ei olegi nii hirmuäratavad, siis nad vist enesetapmist korda ei oleks saatnud.

W. Steckel on tähele pannud võrdlemisi tihedaid vabasurmajuhuseid lastevaeseis perekonnis. Üksikpoja või tütre enesetapmisi juhtub tihemini.

Nii näeme, kuivõrt mitmekesised on enesetapmise põhjused, ent kui neid vaadelda puht arstiliselt seisukohalt, siis pesitsevad needsamad põhjused ka ellujäänuis, kuid nad ei alistu neile põhjusile, kuigi nende läbielamused ja raske olukord on tihti silmanähtavalt

teravamad ja tugevamad, kui neil, kes vabaturma lähevad. Palju suurem tähendus on seega neil põhjusil, mis peituvad organismis, mis oleuvad organismi konstitutsioonist, enesealalhoiuinstinkti päritud nõrgenemisest, vanemate alkoholismist ja üleminekuaja iseärasusist. Ühe sõnaga — bioloogilise iseloomuga põhjusile tuleb anda eesõigus, sest need põhjused mõjutavad lõpuks enesealalhoiuinstinkti patoloogilise nõrgenemise ja muudavad lapsed ja noored vastuvõtlikumaiks nii häile, kui ka halbadele eeskujudele, muudavad nad igale asjaolule järelandlikumaiks.

Mul on käsitada praegu 18 enesetapmisejuhtumist Eestis alg- ja keskkoolidest 4 aasta jooksul. Iseenesestmõista ei jätku neist juhtumisist kaugeleki selleks, et teha üldist kokkuvõtlikku järeldust, kuid siiski annavad need juhtumised võimaluse kindlaks määrata vastuvõtlikumad enesetapmise põhjused ja välja töötada need võitlusabinõud, mis kõige rohkem tagajärgi võiks anda.

Aastate järele jagunevad juhtumised järgmiselt:

Tabel II.

	Mehed	Naised	Kokkuvõttes
a. 1922	0	2	2
„ 1923	2	4	6
„ 1924	2	1	3
„ 1925	4	3	7
	8	10	18

Selles tabelist on näha, et enesetapmistete arv koolides iga aastaga tõuseb, sealjuures sääraselt, et igal teisel aastal on arv suurem kui eelmisel. Sellest võiks järeldada, et ka enesetapmistes on teatud perioodsus. Samuti on naissoost õpilaste enesetapmistes tihedamad, kui meessoost. Enesetapmise liigi järele võiks aga õpilased jaotada järgmiselt:

Tabel III.

Enesetapmise liigid	1922	1923	1924	1925	Kokku
Uputus	—	2	—	3	5
Mahalaskmine	2	3	2	3	10
Poomissurm	—	—	1	1	2
Mürgitus	—	1	—	—	1

Sellest tabelist on näha, et kõige tihemini tarvita-
vad enesetapjad laskeriistu. Viimasel kohal seisavad
mürgitamised. Seda võib seletada ehk sellega, et las-
keriistad kõige kättesaadavamad ja sõda pärandanud
oskuse nendega ümberkäimiseks.

Kui tahame enesetapjaid jaotada vanuse järele,
siis pakub suurt huvi järgmine tabel.

Tabel IV.

Vanadus	Mehi	Naisi	Kokku
11	—	1	1
13	1	—	1
15	1	1	2
16	2	4	6
17	—	2	2
18	1	2	3
19	1	—	1
20	—	1	1
21	2	—	2

Eelseisvast tabelist on näha, et kõige rohkem
enesetapmisi juhtub kuufteistkümneaastaselt (6), kus-
juures tütarlastel on neli juhtumist, poisslastel aga
ainult kaks. Kaheksateistkümneaastaselt on enese-
tapmiste arv soo järele samuti erinev (naisi 2, mehi 1).
Aastaile 16 kuni 18 tuleb 11 juhtumistest, s. o. valda-
vam osa arvust. Nii suur enesetapmiste arv neis aas-
tais on seletatav sellega, et meie kliimas sel ajal algab
suguline valminemine.

Kui võrdlusse tuua esimene tabel, siis langeb
sealseile enesetapmisile aastail 16 kuni 20 samuti
valdavam arv (228). Nimetatud ajajärk inimese elus
erineb selle poolest, et närvisüsteem nende protses-
side tagajärjel, mis sünnivad sugunäärmetes, on äär-
miselt vastuvõtlik väliseile ärritusile. Närvisüsteemi
reageerimine väliseile ärritusile on kõrgendatud. Vaa-
deldud juhused näitavad seda kõige selgemalt.

Mis puutub enesetapmise protsenti 4 aasta
jooksul võrreldes õpilaste üldise arvuga, siis oli
120.000—100.000 õpilase kohta meie keskkoolides a.
1922 — 1,6, a. 1923 — 5, a. 1924 — 2,5 ja a. 1925 —
5,7 enesetapmisi. See protsent ei ole ju kuigi suur,
kuid märgata on enesetapmiste protsendis tõusu, sest
õpilaste arv koolides on jäänud peaaegu samaks.

Kõik vaadeldud juhused võin ma enesetapmise põhjuste ja tingimuste järele jagada 6-de kategooriasse:

I liiki kuuluvad juhused, kus enesetapmise kõige ligemaks põhjuseks oli raske patustamine seltskonna moraali vastu;

II liiki — parandamata haigused;

III liiki — raske pärivus (alkoholism);

IV liiki — päritud kalduvus enesetapmisele;

V liiki — rasked läbielamused ja närvisüsteemi ülipingutus, ja

V liiki kuuluvad sugulised läbielamused.

Need liigid valisin ma seepärast, et anda selgemat ülevaadet.

Esimesse liiki kuuluvad juhused, kus õpilaste juures tekkisid tõsised rasked läbielamused, kuna nad olid patustanud seltskondlise moraali vastu.

Siia võib arvata kaks juhtumist.

Esimesel juhtumisel laskis enese 16 aastane naiskeskkooliõpilane maha. Lahkamisel selgus et ta oli 8-dat kuud raskejalgne. Kasvatajate otsuse järele oli ta ikka vaikne, rahulik ja häa õpilane, käis korralikult tundides, kuid viimasel ajal oli muutunud kurvameelsemaks ja tihti nuttis põhjuseeta. Perekonnas olid alalised lahkeliid, alalised tülid emaga. Tihti kaebas tuttavatele raskete perekondliste olude üle. Mingisuguseid andmeid ta närvisüsteemi seisukorra üle aga ei ole.

Enesetapmise põhjuseks oli tingimata raskejalgnus. Noore tütarlapsele näis emakssaamine niivõrt raske eksimusena, et ta end terveks eluks kadunuks pidas ja ei näinud sellest seisukorrast peale enesetapmise teist pääseteed; seda enam, et vahekord emaga ei olnud kuigi soe, kuid kellele teisele, kui mitte emale pidi ta avama oma hinge saladused. Ainult emaga oleks võinud ta jagada oma mure ja ainult siit poolt loota rahustust ja tuge. Õma tal nagu ei oleks olnudki, koolis aga olid kõik võerad. Samuti tundis ta üldist vaadet õpilase emakssaamisest, kui moraalsest kuriteost ja seepärast katsus ta oma eksimust viimse silmapilguni varjata. Kõige vähematki moraalselt tuge leidmata otsis ta väljapääsu vabasurmas.

Teisel juhusel on tegemist kolmeteistkümneaastase poisikesega, kes enese üles poos. Teda süüdistati varguses.

Selle lapse läbielamusi analüseerides näeme samuti, et lapsel puudus isik, kes teda oma nõuga moraalselt oleks aidanud, ei olnud kedagi, kes ta murresid oleks jaganud. Lapsel oli kindel veendumus, et see ei olnud häää, mis ta tegi, et ta on jäädavalt kaotanud oma au, et teda karistatakse. Need asjaolud viisidki tema mõttele enesetapmisest.

Muidugi ei lubanud ta kinnine ja üksildust otsiv iseloom omale selfsilist võita, kellele kaevata oma kannatusi, kuid need iseloomu omadused olid tekkinudki sellest, et ta ei leidnud ei kodus ega koolis neid, kes temaga ümber käinud oleks mitte ainult vormaliselt, vaid oleks katsunud pilku heita ka tema hingesse — kes oleks katsunud aru saada neist hingelisist läbielamustest, mida ta üle elas enne varguse kordasaatmist.

Nagu õpetajad ütelsid, oli ta küll sõnakuulelik, kuid vähe loofusiandev laps.

Teise liiki kuuluvad juhused, kus enesetapmisele põhjust on annud parandamata haigused.

Selle liigi esimene juhus — kahekümneüheaastane õpilane, kes vabadussõjas silma kaotanud.

Arst leidis temas kopsutiisikuse, nimetas seda ja soovitas end tõsiselt ravitseda. Sõjast koju tulnud mõtles õpilane ainult oma parandamata haigusele. Sellest rääkis ta ka oma ligemaile sõpradele. Aegajalt märkasid ligidaloiljad muutust tema iseloomus, ta langes mingi hüpohondrilisse olekusse ja laskis enese lõpuks maha.

Teadlikkus oma täielises vigastuses silma kaotuse tõttu ja hiljem leitud kopsutiisikus mõjutasid temas selle raske seisukorra, millest pääsemise arvas ta ainult — vabaturmas.

Kui lõpmata palju juhuseid aga teame, kus organism võitleb kopsutiisikusega viimse momendini, kus haiguse isegi viimsetes staadiumites haige oma tervenemise lootust ei kaota. Ta januneb elu järele. Enesealahoiuinstinkt ei kahane, vaid suureneb. Vaa-

deldud juhtumisel aga nõrgenes see instinkt juba haiguse alguses ja lõpuks kadus hoopis. Seda ei saa seletada haiguse enesega, vaid ainult nende põhjustega, mis haiguse eel käisid. Juba sõda oma raskete läbielamustega lõi hoobi noore organismi vastupanule, närvisüsteem juba kannatas haigluse all, seal tuli juure veel raske teadmine oma silma kaotusest, oma kõlbmatusest elule, ja ka see mõjus kaasa enesealahoiu instinkti jahtumisele. Kopsutiisikuse leidmine mängis ainult viimse kurva osa — ta hävitas enesealahoiu instinkti täiesti.

Teine juhus: Seitsmeteistkümneaastane tütarlaps uputas enese, peale selle kui tuttavad õelsid, et ta isa ja ema olla kunagi põdenud siifilist. Ta hakkas enese tervislist seisukorda jälgima ja pani tähele, et tal tihti ette tulewad pääpöörifused ja nõrkus. Siis arvas ta, et ka temale on pärandatud siifilis, et ei ole enam mingit mõtet elada (nii kirjutas ta oma mahajäetud kirjas). Kui siin teisi põhjusi ei oleks olnud, ei oleks võinud enesetapmist välja kutsuda ka lihtne haiguse oletamine, mida oma arvamisega isegi arstid ei põhjustanud, sest et lahkunud tütarlaps nende poole kunagi ei pööranud. Ja tõepoolest tuli selle juhtumise ligemal uurimisel välja, et tütarlapse perekondline elu oli äärmiselt raske. Alalised lahkhelid emaga, raske majandusline seisukord, mis sundis teda pingutava koolitöö kõrval tegema rasket tööd ka kodus, need tegid lõpuks selle tütarlapse elu võimatuks. Ta kannatas vist närvinõrkuse all ja selle närvihaiguse soodsal pinnal tekkis haiglane kujutlus, mis ta lõpuks veendumusele tõi, et ta kannatab siifilise all, nagu terve perekondki. Nagu eelmiseilgi juhtumisel mängib ka siin suurt osa selle isiku puudumine, kelle käest ta puhtsüdamliselt nõu oleks võinud küsida ja moraalset tuge loota.

Kolmandasse liiki kuulub 6 juhtumist, kus ilmsiks tulevad raske pärvuse nähtused ja kus andmed näitavad enesetapjate haiglasele olukorrale.

1. Seitsmeteistkümneaastane tütarlaps laskis enese maha, peale selle kui ta samasse klassi teiseks aastaks oli jäetud. Ta isa suri progressiivse paralüüsi

tõftu, kuna ema mitu aastat halvatuse all kannatas. Tütarlaps elas sugulaste juures. Oli väga tundeline, elav, tegutsev, väga seltskondaarmastav laps, kuid koolitöös jõudis edasi halvasti. Mälu oli halb ja tihti kaebas ta ka päävalude üle. Majanduslised olud olid hääd. Võib oletada varajase nõdrameelsuse (Dementia praecox) olemasolu.

2. Kaheksateistkümneaastane õpilane laskis enese maha viletsa edasijõudmise pärast koolitöös. Oli alati sõnakuulmata, terav ja ärritus kergesti. Tarvitas juba alkoholilisi jooke. Isa oli alkoholitarvitaja ja kannatas mitu korda delirium tremens'i all.

3. Kuueteistkümneaastane õpilane laskis enese maha, öeldes mahajäetud kirjas, et ta ei taha olla halb inimene, kes tarvitab joovastavaid jooke ja sellest harjumusest vabaneda ei suuda. Isa ja ema olid alkoholitarvitajad.

4. Kuueteistkümneaastane õpilane lõpetas elu poomisega. Oli kinnine ja kurvameelne, õppis halvasti. Kannatas tihti päävalu all. Isa ja ema alkoholitarvitajad.

5. Kuueteistkümneaastane naisõpilane uputas enese, peale selle kui ta teiseks aastaks oli jäetud halva edasijõudmise pärast. Õppis väga viletsalt, ärritus kergelt ja ei teinud teistest palju väljagi. Kaebas tihti päävalude üle ja avaldas mõningaid iseärasusi ülevelpidamises. Isa ja ema alkoholitarvitajad.

6. Kaheksateistkümneaastane naisõpilane mürgitas enese strihniiniga, kui ta teada sai, et halva edasijõudmise pärast teiseks aastaks on jäetud. Imelik ja andevaene, kuid siiski sõnakuulelik ja häa ülevelpidamisega õpilane, nagu ta oli, rääkisid temast õpetajad kui mittenormaalsest ja närvihaigest õpilasest. Isa ja ema alkoholitarvitajad.

Selles enesetapjate liigis on ette toodud juhused, kus õpilastele rasked pärivustagajärjed juba omad jäljed on jätnud. Kõik nad on närvi- ehk vaimuhaiged. See närvihaigus, vanemate alkoholismi tagajärg, halvas neis enesealhoiuinstinkti seevõrra, et mõned oma mahajäetud kirjas ütleavad ainult niipalju, et kedagi nende surmas ei süüdistataks, enesetapmise tunni

on aga väljendanud mõtet, et nad elust tüdinud, et nad ei taha olla halvad inimesed, ja lõpuks, et elu on neile kaotanud oma külgetõmbavuse, sest neil puudub selles kindel siht. Mõnel juhtumisel võib siin oletada kindla hingelise haiguse olemasolu varajase nõdra-meelsuse (dementia praecox) näol.

Neid juhtumisi on kogu arvust 40% ja see näitab, kuivõrt tõsine tähendus enesetapmise etioloogias on alkoholismil.

Neljandasse liiki kuuluvad juhused, kus enesetapmine on edasi antud pärivuse teel.

Sellest liigist on ainult üks juhtumine.

Kuueteistkümnendaastane naisõpilane uputas enese. Ka ta vanaisa suri a. 1922 vabatahtliselt uppumisurma ja on andmeid, et selles perekonnas on ette tulnud veel mitu enesetapmise juhtumist.

Vabaltlahkunud tütarlaps oli viisaka ülevõlpsusega, hää iseloomuga. Kaasõpilased armastasid teda, sest olles sõnakuulelik õpilane oli ta ka hää seltsiline. Majanduslised olud olid hääd ja tema teost arusaamiseks polnud seletust. Ta jältis järele kirja. Selles peegeldub tema hingeline seisukord. Kirja sisu oli järgmine:

Sõbrad! Ärge leinake surnut, kes lahkub enda tahtmise järele, sest igaüks tahab ainult seda, millest ta paremust loodab. Jah, ka mina tunnen surma paremana, kui oli maapealne elu. Armsad! kellel leidub kaastundmust minu vastu, ärge nutke. Ma pole iial kellelegi midagi hääd suutnud teha, olen olnud nii tühine inimene, elanud ilma eesmärgita — kuus tuul nii mõte. Aga olen rahul enesega, olen rahul enese hingepiinaga. Usun jumalust, seepärast ärge naerge, kui räägin hinge surematusest.

Sõber Reene! Oled olnud hea, oled olnud paha, aga usun, sul leidub üks pisar minu jaoks. Kuid tea, sa ei tohi nutta mitte minu ega mu hinge pärast, vaid mu armsa ema ja isa pärast, kes tunnevad südantlõhestavat piina. Muidugi vaevab

neid ka põhjus, miks nii teen. Las tunnevad piina, olen seda küll tundnud. Marta.

. . . ehk olen täna siin viimast korda, võib olla veel kaua. Ärge leinake. Pole suutnud sulle midagi hääd teha, kes teab . . .

Hää on surra, kui oled noor, surra iseenda hea tahtmise järele, langeda siis, kui ilmuvad lehed puile, siis, kui päike saadab sooje kiiri üle maa. Teha leina teisile, näha valu on küll kurb, kuid las' olla. Kas võin elada nii, ku is teised tahavad.

Elan endale. Hää on olla.

Marta.

Vanemaile :

Armsad! Elage ilusti. Lahkun elust, sellepärast ei tunnen ka elust säärast tühimust, kui igast asjast, mis ilmas näen. Teate ju seda — ma pole kunagi tahtnud elu. Ärge nutke, nii on mul parem.

Teie tütar Marta.

Selga pange samad riided, must kirst. Palun — see on viimane. . .

Neist kirjadest on näha, et ta on peetunud oma püüetes. Ta olla „nii tühine inimene“, kuid ütleb seal samas, et olla ka „küllalt kannatanud“. Ta tahab surra, kui „puile ilmuvad lehed, kui päike saadab sooje kiiri üle maa“. Ja tõeliselt uppuski ta selgel, päiksepaistelisel kevadpäeval (7. mail).

Kuueteistkümneaastasel tütarlapsel ilmub elupetumus, ta ei taha elada ajal, kus ta tõelist elu ei tunnagi. Ta kirjutab, et olla „küllalt kannatanud“, kuid mis kannatused need on, ta ei ütle. Võib ainult oletada, et need on mingisugused sisemised läbielamused, mis talle eneselegi selgusefa. Need läbielamused on sugulise valminemise aega iseloomustavad ja sel ajal on ka närvisüsteem kõige järeleandlikum, enesealalhoiutung aga langeb.

Pärivusega oli ta selleks juba ette valmistatud — ta oli väsinud elust. Ta ütleb, et tunneb selle vastu samasugust tühimust, nagu kõige vastu, mida ta näeb. See väsimus juhib meie tähelepanu närvisüsteemi nõrkusele, kuna sõnad, et ta „ammu pole tahtnud elada“ — nõrgale enesealalhoiutungle.

Elutüdimus iseloomustab enesetapmisi pärivuse tõftu, ja see elutüdimus ongi lõpuks normaalse eluinstinkti nõrgenemine. Meile on teada terved perekonnad, kus mitmed selle liikmed lõpetanud oma elu enesetapmisega, nagu Garšin'ite perekond, kus kirjanik ise oma kahe vennaga vabaturmas lahkus.

Viiendasse liiki kuuluvad juhused, kus enesetapmine sünnib raskete läbielamuste tõftu perekonnas ja üliväsimuses pingutavast tõõst perekonnas ja koolis.

Sellest liigist kaks juhtumist.

1. Kahekümneaastane naisõpilane laskis enese maha. Tütarlaps puudus tihti tundidelt, ärritus kergesti ja jõudis halvasti edasi. Ta ei tahtnud koolis käia, ta vihkas seda. „Nad võivad mind surnuks peksta, kuid kooli ma ei lähe“.

Ta vanematel oli kauplus ja alatasa pidi ta neid aitama kas kaupluses või majapidamises, kuid sealjuures käima ka koolis. Üle jõu käiv tõõ viis tütarlapse üliväsimuseni, ta ei suutnud enam teistele koolitõõs järele jõuda ja teda ähvardati väljaheitmisega. Selle tõftu oli tal vanematega kokkupõrge, kes sellest kuidagi ei suutnud aru saada, et nende tütrele käib mingisugune tõõ üle jõu. Tütarlaps oli ka kehaliselt nõrk, verevaene ja haiglane. Ta elujõud vähenes iga päevaga ja peale enesetapmise ei näinud ta mingit pääseteed tekkinud olukorrast, sest ei koolis ega kodus ei leidnud ta tarvisminevat moraalset tuge. Võib olla, kui koolis temaga oleks ümber käidud mitte ainult vormaliselt, vaid rohkem hingeliselt, kui kasvatajad oleks katsunud end tema seisukorda paigutada ja oleks vähemalt tahtnudki mõju avaldada ta vanemaile, siis ehk oleks see foetus tal aidanud alal hoida sedagi osa enesealahoiuinstinktist, mis temas veel oli — kuid midagi säärast ei juhtunud ja noor elu kustus.

2. Kahekümneüheaastane keskkooliõpilane laskis enese maha, kui ta halva edasijõudmise pärast oli jäetud teiseks aastaks.

Noormees oli hea iseloomuga, kuid haiglane ja puudus tihti tundidelt. Ta pidi tõõga isale abiks olema ja langes üliväsimuse ohvriks. Põhjus sama, mis eelmiselgi juhtumisel.

Kuuendasse liiki kuulub 5 juhtumist, kuid neis ei leia meie mingisugust silmaforkavat põhjust.

1. Viieteistkümneaastane naisõpilane upufas enese. Oli korralik õpilane, häa seltsiline, kuid väga tundeline ja sentimentaalne. Tihti nuttis põhjuseta. Jutuaajamisil rääkis tihti, et ilmas elada ei maksa, nagu nii ei olla ilmas midagi peale kannatuste, teises ilmas olla parem. Enne surma jättis tänukirjad vanemaile, õpetajaile ja iseäranis koolijuhatajale.

See enesetapmise liik kuulub noorte enesetapmise hulka sugunäärmete valminemise ajajärgus ja on seletatav fenotüüpilise kõrvalekaldumisega ebanormaalsete kultuuriliste kasvatuseolude tõttu.

2. Kaheksateistkümneaastane tütarlaps laskis enese kinnises toas maha, kui teised heinaniidule olid läinud. Laps oli vara arenenud, luges palju, harrastas kirglikult sporti ja jõudis ka koolis hästi edasi. Oli seltskondaigatsev tütarlaps ja häa sõber. Armastas juttu ajada hauatagusest elust ja elusihilusest üldse. Mahajäetud kirjas ütleb ta: „Inimene peab surema võimalikult vara, et olla võimalikult õnnelikum“. Käsitletud juhusel on tütarlaps omandanud vist vale arusaamise elust ja on selles ka pettunud.

3. Üheteistkümneaastane tütarlaps uppus mingisuguseid teateid mahajätmata, kuid oli õelnud kaasõpilasile, et ta järgmisel päeval kooli ei tule, sest olla otsustanud lahkuda elust, millest ta tüdinud.

Ta oli väga häa õpilane, arenenud üle oma aastate, kuid pelgas seltskonda ja armastas sellest eemale hoiduda.

Siiasamma liiki tuleb arvata ka järgmine viieteistkümneaastase õpilase enesetapmiskatse.

4. See õpilane oli alati seltskondlise häa iseloomuga, kuid koolis ei jõudnud edasi, sest oli hooletu ja puudus tihti tundidelt. Liig vara lõõvad tema juures ärkvele sugulised instinktid ja oma päevaraamatus räägib ta ainult armastusest kord ühe, kord teise tütarlapse vastu. Teiselt poolt ei saanud ta kodus mingisugust kasvatust, sest halba eeskuju andis talle isegi isa, kui joodik, ja tihtigi pidi poiss purjus isa eest hoolitsema.

Väljavõte päevaraamatust:

Laupäev, 24. november 1923.

Laupäev, see igav päev ja just täna tuli mõte pidada päevaraamatut, sest on ikka hea, kui mõned märkused ülestähendada. So! Siis hakkame peale. Kuu hakkab lõppema, aga see võib olla ka millegi muu lõpp, sest õppimishimu kaob, juba paar korda on koolis poppi tehtud ja koolis üfles ka meie klassivanem: „Lehtmets, su seeme kaob varsti meie koolist, kui asi nii edasi läheb.“ Aga mis parata, ei ole himu raamatusse vaa-datagi. Kuid koolist ma küll ei kao, see on kindel, sest ammu on mul niisugused mõtted peas, et kui koolis asi tagurpidi läheb, siis enesele otsa peale teen. Ja see on kindel, et asi nii ka viimati läheb. Läheb siis läheb. Mis on see maailma elu. Lõõn käega — ükskõrd peab ikka surema, varem ehk hiljem, üks kama kõik. Täna läks muidu hästi, sai saunas käidud ja õhtu sain jälle Helenega kokku. Oh kuidas ta mulle meeldib, oh kui väga tahaks ma alati ta juures viibida ja tõesti üks iseäralik fundmus on mul alati, kui tema peale mõtlen. Olen küll ise alles 15 aastane, nii et see armastus ei või olla, aga mine sa tea mis see on! ja Helene ka on minuga nii ladna, et las käia. Täna käisime esimest korda käe alt kinni. Kui hea see oli, kehast käis nii iseäralik soojus läbi, nagu oleks tulde astunud. Ei jaks enam kirjutada, silmad kipuvad vägisi kinni, lähen magama.

24. november 1923.

Pühapäev, see kauaoodatud päev. Ei oska oma rõõmu kirjeldada selle üle, et täna saab kella 4 aegu jälle Helenega kokku. Loen minutisi, katsun küll ühe küll teise asjaga aega viita ja ikkagi paistab mulle, et kell liiga pikkamisi edasi läheb. Kuid üks asi teeb viha, ja see on „Klaudja ja Teele“. Mõlemad on naad Helene sõbrannad ja kuradid ei taha mitte sammugi temast maha jääda. Täna ei pidime kinosse minema, aga kui neid nii palju kokku kogub, mõjub see liiga mu tasku peale, sest noormees peab ikka piletid võtma ja

sedä teavad Klaudja ja Teele väga hästi ja sellepärast ongi kui takjad küljes kinni. Küll tuleb aga aeg, kus teist ikka lahti saan. Klaudja ei topi enast veel nii, aga see Teele, see on kui kurivaim.

Kuid seal on see kell 4, ei tulnud midagi sest 4 välja, kuid sain kell 8 Helenega kokku ja jälle see plikade kari tall järel ja sellepärast oli mõlemail natuke piinlik, kuid pärast, kui üksi jääme, oli asi sudi. Hakkasin teda narrima, et tal peidmees on ja alati sellega käib ja ma olen lihtsalt nii moodi pärast. Kuid vaenekene pidid nutma hakkama ja ütles, et muud peidmeest tal ei ole, kui mina. Kuidas mu süda rõõmu pärast hüppas. Kehast käis soe judin läbi. On kuidas on, aga see on kindel, et tema on minu oma. Kuid aitab sellest, olen väsind, lähen magama.

26. november 1923. a.

Esmaspäev, harilikult hea päev ja ka täna mitte just paha päev. Koolis läks hästi, kodus ka mitte pahasti. Õhtu kella 5-e aegu tuli mõte „Rekordi“ minna. Sain aga kodust välja, nii nägin oma „armsamat“. Jooksin küll, aga kätte ei saanud. Küll oli kahju, aga mis parata, pidin sellega leppima, et üksi „Rekordi“ läksin. Tükk oli kaunis ilus, nii et tāsus ära vaatamas käia. Koju tulles nõokisin vähe üht võõrast plikat ja see oli kõik. Koju jõudes tuli ka isa koju, noo nii täis, kui täis. Ei seisnud enam jalul, aitasin selle voodi, siis tõmbasin paar suitsu ja sellega vist lõppeb see päev, kuid kes teab, Klaudja on üleval ja äkki tuleb tuju nõökima hakata, siis nõogin ka nii et aitab.

Ja üks olnudki. Õhtu pidasime lume sõda. Esiteks olin mina üksi Klaudja ja Vaala vastu, pärast tulid Valodja ja Evald ka veel ja mina topisin nad kõik lumme. Pärast kutsus Klaudja mind välja ja läksingi, ehk küll juba $\frac{1}{2}$ 10 oli. Aga ega Klaudjalgi viga ole, üsna äge plika, sain ta käest isegi ühe musu ja rääkis mulle oma armastusest ja et võib ka mind armastada. Uitasime kell $\frac{1}{2}$ 11 ja siis tulim koju ja heitsin magama.

27. XI. 23.

Teisipäev, räbal koolipäev, ei õnnestunud koolis hästi. Tulin koju ja pidime Ülemiste järvele minema, kuid ei olnud minejaid ja ükski oleks igav olnud. Õhtu pooliku saatsin ka kodus mööda, aga umbes kelle $\frac{1}{2}$ 9 aegu tulid Arveti plikad „Taanja ja Valja“ meile ja tegime otsuseks Toompeale saaniga sõitma minna. Kutsusin Valodja ja Klaudja ja Väikese Valja (meil on neid kaks) ja läksime. Tahtsin ka Helene kaasa kutsuda, aga teda ei olnud kodus, oli kooli läinud. Ja ikka enam hakkab mulle meeldima Klaudja, ehk küll Helene on temast ette. Aga ega seegi palju ole, kui mull teisi 2 on. Lubasin pühapäev tema ja Helenega kinno minna — eks näe. Ja kui ära tulime, oli kell 11, nii et sõin ja heitsin magama.

28. XI. 23.

Kesknädal, kaunis häa päev. Käisime kooliga näitusel „Inimene“. Oli kaunis huvitav vaadata, mõnes kohas punastasid küll, kui vaatasin, aga ega see tähenda midagi, sest õpetajad seletasid kõik peenelt meile ära, nii et imestada ei olnud midagi. Naljakas ainult oli vaadata, kui plikad punaseks läksid, kui mõnes kohas niisugust asja oli, mis plikadele puna palgele ajab. Kolasin, viimaks tüütas ära ja tulin koju. Õhta läksin „Grand-Marinasse.“

29. XI. 23.

Neljapäev läks harilikult mööda.

2. XII. 23.

Pühapäev, teine jõulukuu päev, ja ikka kindlaminini tõuseb peas mõte, et jõuluks mind enam ei ole, sest praegu on juba asi kriitiline. Isa läks kooliraha maksma ja kui talle öeldakse, kui nõrk ma olen, siis ei aita muud kui tee juba praegu ots peale, sest kisa ma ei kannata. Ja oleks kisa ükski olnud, aga siis keelatakse ka väljaskäimine ja kus ma siis sellega lähen. Terve maja ja üldse tuttavad saavad teada ja seda häbi ma ei kannata. Parema surma kui häbi. Üldse kui mõtlema hakkab, siis on natuke kahju lahkuda, aga

see on hea, et keegi ei hooli minust ja sellepärast võin ma ka lahkuda, teades, et ma kellegile peavalu ei tee. Ainult kolmest on kahju. Esimene on Helene. See nutaks enese silmad peast. Teine on Karl Vendt. Sellel oleks ka kahju. Kolmas on „Leedi“. See on küll koer aga kahju on temast siiski. Nii et vaatame, kuidas asi läheb. Nii kuidas öeldud, pühapäeva hommikul tõusin kell 1 voodist, Klaudja koputas kell 4 ukse peale ja kutsus välja. Läksime kinosse, mina, Helene ja Klaudja, kuid tükki polnud õieti aega vaadatagi, sest plikadega oli rohkem tegemist. Mõra sai küll tehtud. Peale kino kolasime veel mööda linna, niikaua kui Klaudja koju läks ja meie Helenega jäime veel kolama. Aga Klaudja hakkab mulle ikka enam meeldima. Ta on otsekohene ja julgem kui Helene. Kolasime Helenega veel natuke ringi ja Helene ütles, et armastab mind. Siis läksime koju.

3. XII. 23.

Esmaspäev, hea päev. Koolis läks hästi. Õhtu läksin „Kungla“ ja koju tulles trehvasin Klaudjaga. Lobisesime niisama, kuni ta mind kinosse kutsus, et aga hilja oli ja ka raha ei olnud, siis lükasime kinnominemise homse peale. Homme kell $1\frac{1}{2}$ 6 pidin teda Narva maanteel ootama ja siis pidime kinno minema.

Päevaraamatust on näha, et viieteistkümneaastasel noorel juba arvamine on, et elu midagi ei maksa, et „varem ehk hiljem tuleb niikuinii ära surra,“ kuid sealjuures on temas ärganud ka sugu- lised instinktid, mis ta valdavad seevõrra, et tahtmine kaob õppimiseks. Kirjutab, et ta ei suuda enam raamatusse vaadata.

Temas hakkab mõju avaldama suguinstant, vastassoo külgetõmbavus ja ta ei suuda sellele vastupanu avaldada, toob sellele ohvriks oma koolitöö, mis kõik mõjub ta edasijõudmisele ja ähvardab lõppeda isegi koolist väljaheitmisega. Sellest juhtumisest on näha, kuivõrt suguinstantid suudavad noortes mõnel juhusel mõju avaldada teistele funktsioonidele ja surefada

isegi enesealalhoiutungi. Seepärast peab sääraseile noorile pöõrama iseäralist tähelepanu ja peab kindla kasvatusega neid sugulisi instinkte taltsutama, neid õigeisse piiridesse juhtima. Sellel noorel aga õigeid kasvatajaid ei olnud, sest isa oli joodik ja iseenesestmõista ei suutnud oma poega kasvatada, kool aga nõudis ainult teadmisi ja ähvardas karistusega, kuid ei mõjunud mingil viisil kasvatavalt. Siit see jõuetus oma instinktides üle saada ja ennast kokku võtta koolitöö juures. Poisi arvamise järele ei olnud sellest seisukorrast teist pääseteed, peale enesefapmise.

5. Lõpuks kuulub sellesse liiki ka üheksateistkümneaastase nooremehe enesefapmine õnnetu armastuse põhjusel.

Noormees armus oma kaasõpilasesse, kuid takistus tuli ta enese vanemate poolt. Et see armastus suurem oli ta enesealalhoiuintinkist, siis lahkus ta elust. Muidugi ei saa inimeses seda seisukorda täiesti normaalseks lugeda. Me teame, et ennastsalgav armastus võib luua hingelise seisukorra, kus terve ilm peitub ainult armastuse objektis ja kõik katsed seda kirge sumbutada on asjata. Inimeses areneb hingeline olukord, mis tuletab meele hingelisi haigusi, ja suur protsent enesefapimise juhtumistist ongi just säärase õnnetu armastuse tagajärjeks.

Et ligemalt aru saada noorte enesefapmise põhjustist, on tarvilik ligemalt tutvuda selle ajajärgu psühholoogiaga. Stenly Hall peab seda ajajärku sääraseks, kus mobiliseeritud on kõik jõud. Nooruses ärkab tahtmine esiteks kehalise jõuga tähelepanu äratada, siis aga ka vaimliselt teisist üle olla. See on loomuliku joovastuse aeg ja Plato nimetab seda „hingeliseks joobumuseks“. Noorur januneb alaliste ärrituste järele ja kui talle ei anta võimalust neid intellektuaalsel ja moraalsel alal leida, otsib ta ekvivalendi seaduse põhjal neid ärritusi sugulisis ja joovastavate jookide tarvitamise liialdusis. Ja selle anormaalse liialdusteinnu taltsutamises seisabki kasvatajate päämine ülesanne.

Nooruri meeleolu on muuflük ja kiiresti vahelduv — üleminekud äärmiselt ülevast meeleolust äraarva-

mafa kannatuseni ja täielise elupeetumuseni on hari-
likud. Sellest Hall'i arvates neis aastais eneseta-
piste rohkus.

Need aastad nõuavad iseäranis sugulise val-
minemise ajal äärmist ettevaatust inimesega ümber-
käämises. Sel ajal tekib noortes tütarlastes ja pois-
tes ka üksildusigatsus. Sugude vahekorrad on tõsi-
sed, läbikäimine tagasihoidlik. See on aeg, kus tek-
kivad tunded vastassoo vastu. „Elu, mis olnud osa-
line, juhulik ja ettevalmistav, saab nüüd täielikuks
selles vastastikus hingelise hinnangu õhkkonnas“
(Hall). Noorur püüab oma armastuse kehastusele,
oma armastusesemele, pöörkab oma püüdeil fakis-
tusile, ületab neid ehk hääbub ka ise.

Nii näeme minu poolt vaadeldud juhtumiste üle-
vaatest, et igal juhtumisel ei vii eneseta-
piste põhjused, kuid kõigil juhuseil sünnib palju
aega enne eneseta-
piste kordasaatmist küll mingisu-
gune väärtus eneseta-
piste teadvuses, mis temas sure-
tab enesealalhoiuinstinkti. Kuid ka neil juhtumisel
peab oletama, et suuremat osa mängivad ikkagi sise-
mised põhjused, mis enesealalhoiuinstinkti nõrgesta-
vad, sest vaadeldud juhtumisel oli tegemist ikkagi
laste ja noortemeestega, kes avaldasid juba närvi- ja
vaimuhaigusi.

Noorte eneseta-
piste juures kõige tihemini ettetulev
psühholoogiline joon on elupeetumus. Lapsed ja noo-
rurid, kes elu õieti ei teagi, väljendavad mõtteid elu-
väärtusest. Elu on nende silmis kaotanud oma väärt-
tuse ja nad ruttavad sellest lahti saada.

Oma mahajäetud kirjas kirjutab kaheksateist-
kümneaastane tütarlaps, et ta on „tüdinud elust, tüdi-
nud võitlusest“. Sedasama kirjutab ka teine üheteist-
kümneaastane tütarlaps.

Gordon toob ette gümnaasiumi teise klassi, 11 a.
tütarlapse kirja, kus ta kirjutab isale: „Armas isake!
Anna andeks, mis ma teen. Olen tüdinud võitlu-
sest eluga“.

„Milleks elada?“ küsib gümnaasiumi V klassi
õpilane. „Kes mulle ütleb, et elu on kallis ja ei ole
sihita, seda nimetan lolliks. Täna sain ma kuueteist-

kümneaastaseks ja ma olen juba otsusele tulnud, et elust peab lahkuma". (Gordon).

Ja meie poolt vaadeldud juhtumisist — 15 a. poisikene kirjutab: „Mis siis, mis see elu siis maksab? Lõõn käega, sest varem ehk hiljem tuleb ikkagi surra, kuid mulle on lõpuks ükskõik“.

Teiselt poolt paistab neist kirjadedest mingi rahulolematu eluga, sest noor tüdruk või poiss januneb korda saata kangelastõid, januneb kõlavate tegude järele, kuid elu oma hirvitava igapäisusega möödub kuulsuse rühhkimises. „Kasu, mida ma ümbrusele toon, on liig väike. Kõik minu produktiivne töö — see on tükk merde. Ohvrit tuua ma ei suuda ja see, kes mu elu mõistab, tunnustab, et mu tegu ei ole argtus.“ (Gordon).

Võrrelge seda kirja tütarlapse kirjadega: „Arm-sad. . . Ärge nutke, sest kunagi ei suutnud ma kellegile hääd teha. Ma olen nii tühi inimene“.

Kui vaadelda kõiki kirju, mis maha jäetud enesetapjate tüdrukute ja poiste poolt, siis leiame neis alati ühiseid noorust iseloomustavaid jooni. Iseäranis huvitavad on kirjutused, kus väljendub kirgline ja uhke rahulolematu sellega, et elu neid petnud:

„Elu on mind halastamata petnud. Arvassin, et see on tempel marmor kolonnidega ja inimesed ta elanikud, kuid milleks ta tõeliselt osutus — ma nägin, et see ei ole tempel, vaid räpane vanakraamiturg ja inimesed sama räpased ja ahned maniakid. . . Säärast elu ei ole mul vaja.“ (Gordon).

Teisel juhtumisel avaldub kirjades häätahhlikkus ja andeksandmine. Neil juhtumisel kirjutab tütarlaps tänukirja vanemaile ja õpetajaile.

Ka siin toob iseloomustava kirja Gordon: „Vanun teie — mitte ainult tuttavaile, sugulasile, venelasile, vaid kogu inimkonnale elava jumala juures — ärge tapke end! See on ehk paradoks — enesetapja kutsu elule. Kas teie ka teate, et ei ole nii raske lahkuda elust, kui vabaneda oma mõtteist?“

Noor enesetapja kutsu elule, vannu end mitte surmata. Milline kole ironia. Kuid ei saa sealjuures jätta tunnustamata, et see on ette dikteeritud eluga

leppimistunde poolt, hingelise rahu poolt, mis saavutatud igaviku piiril.

Muidugi võib enesetapjate kirjadest saada palju andmeid nende hingeliste läbielamuste selgitamiseks, mis põhjust annud enesetapmiseks, kuid siiski ei peegelda need kirjad tõelisi põhjusi. Enesetapmise kõige tähtsamad põhjused on seesmise iseloomuga — isesugune organismi konstitutsioon, isesugune enesealalhoiuinstinkti patoloogiline seisukord. Isegi Gordon, kes oma töödes psühholoogilisele põhjusile annab kõige suurema tähenduse, ütleb ühest enesetapjast ta kirja puhul: „Tahtmata tõuseb vaimusilma ette meie aja tüübiline laps: kahvatu, verevaene noorur kitsa, sisselangenud rinnaga, uduse, eluta vaatega, millest siiski juba välja paistab kindel otsus elust lahkuda“. Isesugusel füüsilisel koostusel, isesugusel konstitutsioonil on, nagu näha, suur tähendus enesetapmise etioloogias.

Võib olla läheb meil korda enesetapjate mitte ainult psühhilise, vaid ka füüsilise konstitutsiooni üksikasjalisel ja täielisel uurimisel kindlaks määrata need iseärasused, mis viivad enesealalhoiuinstinkti nõrgenemisele ja haiglusele, nagu me seda teame ka teiste instinktide alal, kus päritud ja omandatud haigus suurt osa mängib. Selle ajani ei ole meil aga võimalik olnud enesealalhoiuinstinkti haigeksjäämisele diagnoosi teha, sest selle instinkti haigluse võimaluste kohta ei ole meil küllalt tunnuseid. Kuid enesetapmise vastu peame siiski võitlema ja selles sihis võime meie ära teha väga palju.

Sikorski*) loeb kõige kindlamaiks ja mõjuvamaiks abinõudeks enesetapmise vastu tegelikku ja osavõtlikku armastust inimese vastu, arusaamist ta kannatusist, kaaskannatamist. Need abinõud on kättesaadavad enamvähem kõigile. Sikorski ei ütle põhjuse ta järgmist: „Keegi ei ole vabastatud üldinimlikust kohustusest anda rutulist hingelist abi“.

Rosensten'i arvamise järele tuleb võitluses enesetapmistega esimene koht anda arstidele — psühhiaat-

*) Sikorski, Psühholoogiline võitlus noorte enesetapmistega. — Kiev 1913.

ridele. Enesetapmiste piiramise küsimus peab ühenduses olema abiandmisega närvilisile, nõrkadele, hingeliselt haigeile inimesile. On tarvilik asutada erilised ambulatooriumid hooldajate institudiga.

Esquirol paigutab enesetapmised hingeliste haiguste hulka ja soovib neid ka arstiada, kui hingelisi haigusi, päämiselt aga spetsiaal ravitsusasutuses.

Forille ja Hodkin soovivad oopiumiravitsust. Guislain peab kasulikuks palavaid jalavanne. Teised autorid soovivad maotegevuse ja suguelu reguleerimist. Peale selle on suur rakendumisvõimalus psühhoterialial (hüpnosis, psühhoanalüüs), siis süsteemaatilisel võimlemisel, kehalisil harjutusil.

Kuid peale nende individuaalsete vahendite peab võitlusesse rakendama ka ühiskondlised vahendid, sest enesetapmiste arvu kasvamine seisab ühenduses üldiste sotsiaaloludega ja rahvastiku närvikavafervisega.

Seepärast jaguneb enesetapmiste prophylaks kahte liiki: 1) Rahvastiku väimlise ja hingelise elu ferverdamine, võitlus närvilikkusega, mis on saanud meieaja sotsiaalseks haiguseks, ja 2) võitlus sotsiaalsete haigustega — alkoholismi, siifilise, tiisikusega.

Tähtsat osa noorte elus mängib muidugi kool ja perekond. Kool peab kasvatama lastes elufahet, peab arvestama noore kasvava organismi füüsilist olukorda mitmesugusil arenemisastmeil ja peab suuremat tähelepanu pöörama nooruri hingeelule. Koolis ei pea noored tütarlapsed ja poisid leidma ainult õpetajaid, vaid kasvatajaid, kelle poole nad igal ajal täie usaldusega võiks pöörata. Kool peab võitma kasvandikkude armastuse, seda saab aga siis, kui kõik oma hing ja lastearmastus paigutatakse ainult sellesse vastutusrikkasse noorte kodanikkude kasvatus töösse.

Oleks tarvilik, et õpetajad tunneks oma kasvandikkude mitte ainult bioloogiat, vaid ka närvisüsteemi funktsioone, tema ehitust ja kõrvalekalduvusi. Lapse — ja nooreea füsioloogia tundmine aitavad kasvatajal aru saada neist kõrvalekaldu misist, mis tema kasvandikkudes võiks esile tulla, aitavad tal aru saada noore organismi läbielamisist, ja ehk suudab ta mõnikord

õigel ajal vahele fulla ja õnnetust ära hoida. Muidugi ei ole see asi kaugeltki kergesti läbiviidav ja nõuab õpetajailt suurt vilumust ja tähelepanu.

Peale selle peab kool iseäralist tähelepanu pöörama neile lastele, kes kannavad füüsilisi degeneratsioonitunnusmärke ja kes on hingelises tasakaalutus. Isegi neile lastele peab katsuma sisendada õige arusaamine ümbritsevast elust.

Kuid kool üksi ilma perekonna kaasabieta ei suuda kunagi anda rahuldavaid tagajärgi. Äärmiselt tarvilik on kooli ja perekonna koostöö.

Ent lõpuks tuleb mõjuvamaid võitlusvahendeid enesetapmiste vastu otsida ikkagi neis põhjusis, mis arendavad laste juures degeneratiivsust. Nagu enne oli tähendatud, on enesetapmise päämised põhjused sisemised ja võideldagi tuleb just organismis enesepituvate põhjusiga. See võitlus on aga mõeldav ainult prophylaktilise võitlusena sotsiaalsete haiguste levimise vastu või jälle individuaalse võitlusena nende haigusnähtuste vastu, mis antud isikus esinevad. Viimasel juhtumisel on tarvilik nende laste mitte ainult kasvatamine, vaid ka õige ravitus, mis seisab nende närvisüsteemi kõvendamises.

1926.—1928. a. jooksul on kavatsus välja anda broshüürid:

1. *Dr. E. Kirschenberg* — Hüpnoosgestion arstiteaduses ja ühises elus.
2. *Prof. L. Puusepp* — Nöirastenia ja hüsteeria.
3. *Prof. L. Puusepp* ja *Dr. J. Rives* — Hing ja keha.
4. *Dr. E. Weinberg* — Kultuur ja rahvaarenemine.
5. *Prof. L. Puusepp* — Alkohol, morfium, kokaiin ja tubak kui närvimürgid.
6. *Dr. J. Rives* — Loodusjõudude tähtsus haiguste ravimisel.
7. *Dr. E. Kirschenberg* — Psühhoterapia.
8. *Dr. V. Hion* — Sport ja kehaline kasvatus.
9. *Prof. L. Puusepp* — Eluline energia (sisesekreetsiooni näärmed).
10. *Dr. E. Kirschenberg* — Hingeelu tervishoid.

Ligemas tulevikus ilmub teine raamat:

Dr. E. Kirschenberg — „Hüpnoos ja suggestioon arstiteaduses ja ühiskondlikes elus“ (prof. L. Puusepp'a eessõnaga).
Hind 150 mk.

Kirjastuse ladu: Tartu Ülikooli Närvikliinik. Sekr. Dr. J. Rives.

Redaktsioon jätab enesele õiguse väljaannete järjekorda ja teemide jaotelu muuta.

Raamatud ilmuvad prof. Puusepp'a üldisel redaktsioonil.

4771

31728